

Convenant: “Hogescholen, sterke schakel in de Nederlandse kenniseconomie”

I. Inleiding

Ingrijpende veranderingen waar de hogescholen mee geconfronteerd worden, noodzaken tot een breed draagvlak voor keuzes van toekomstige beleid. Daarom hebben sociale partners tot dit convenant besloten. Het convenant biedt de basis voor gezamenlijke inspanningen om het hbo een krachtige positie binnen de sector onderwijs te bezorgen. Basis is een gemeenschappelijke zienswijze over het ontwikkelingsperspectief van het hbo. In de verdere uitwerking hebben werknemers- en werkgeversorganisaties elk hun eigen verantwoordelijkheid, waarbij partijen zich zullen inspannen om dit perspectief te realiseren. Gezamenlijk weten zij zich verantwoordelijk voor het realiseren van duurzame en goede arbeidsverhoudingen in het hoger beroepsonderwijs.

Sociale partners kiezen voor een hoog ambitieniveau. Zij achten het hun maatschappelijke opdracht, elk vanuit een onderscheiden verantwoordelijkheid, de publieke functie van de hogescholen te versterken. Het gaat om hogescholen sterk geworteld in de regio. Hogescholen in netwerken met scholen, regionale overheden, bedrijven, instellingen. Hogescholen met arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden die het aantrekkelijk maken er te werken.

Verwezenlijking van deze ambitie kan leiden tot onorthodoxe aanpassingen. De sociale partners willen op korte termijn een op de branche gericht overlegplatform inrichten. Centraal staat hier het voeren van goed en zorgvuldig overleg over de ontwikkelingen binnen het hoger beroepsonderwijs en over de consequenties hiervan voor arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden.

Het hoger beroepsonderwijs was één van de eerste onderwijssectoren met een meer op afstand functionerende en selectief sturende overheid. Sociale partners hebben nadrukkelijk besloten zelf verantwoordelijk te zijn voor de arbeidsvoorwaardenvorming. Dit betekent echter niet dat de overheid een andere verantwoordelijkheid heeft voor het hbo dan voor andere onderwijssectoren als het gaat om de condities voor het arbeidsvoorwaardenoverleg. Elke onderwijssector heeft een eigen functie in de onderwijsketen, een eigen rol in het ontwikkelingsproces van jongeren, een eigen verantwoordelijkheid in het bevorderen van sociale cohesie. Elke sector vormt een eigen schakel naar vervolgonderwijs of naar maatschappelijk functioneren.

De sociale partners dringen aan op een evenwichtiger prioritering in het onderwijsbeleid van de overheid in de komende jaren. Zij dringen aan op meer oog voor de in het verleden ontstane financiële positie van het hbo en het feit dat de sector vanwege selectieve toewijzing van middelen in een relatieve achterstandsituatie is gebracht. Voorbeeld is de niet-loonsom evenredige toekenning van de zogenaamde Van Rijn middelen over de verschillende sectoren in het onderwijs en binnen de overheid.

II. Ontwikkelingsperspectief

De maatschappij legt aan hogescholen een steeds complexer wordende opdracht voor. Hogescholen moeten voorzien in de nog steeds groeiende behoefte aan hoger opgeleiden. De kwaliteit van de opleidingen moet van hoog niveau zijn. De invulling van de bachelor-master structuur gaat nieuwe eisen stellen aan het hoger onderwijs en de aansluitingen tussen de verschillende opleidingen. Accreditatie en kwaliteitsborging zullen veel aandacht vragen.

Hogescholen vervullen een belangrijke rol in het versterken van de kolom beroepsonderwijs die bestaat uit het vmbo, de bve-sector en het hbo. Dit moet leiden tot een verbeterde en grotere doorstroming vanuit het mbo naar het hbo. Hierdoor blijft het hbo zijn van oudsher emancipatoire rol vervullen voor jongeren die niet vanzelfsprekend naar het hoger onderwijs doorstromen.

Daarnaast is er de toenemende behoefte aan competentie -ontwikkeling van werkenden en herintreders. Onze kenniseconomie kan alleen concurrerend zijn als in de verschillende fasen van de loopbaan wordt geïnvesteerd in het 'human capital'. Het leven lang leren staat symbool voor de noodzaak van actualisering en vaak ook upgrading van competenties. De hogescholen zullen zich intensiever oriënteren op de vragen die in dat kader aan hun worden gesteld en daar flexibeler opleidingstrajecten voor aanbieden.

Hogescholen zullen zich ook in steeds grotere mate gaan ontwikkelen als regionaal kenniscentrum, als kennispoort voor het regionale bedrijfsleven. Zij zullen netwerken bouwen met not for profit organisaties en het bedrijfsleven. Hiermee dragen zij bij aan het sluiten van de te grote afstand tussen kennisontwikkeling in kennis instituten en de toepassing en vertaling hiervan naar bedrijven en instellingen.

Geworteld in de omgeving, werkzaam in duurzame samenwerkingsverbanden met scholen, bedrijven en instellingen, ontwikkelen hogescholen zich verder in *clusters van kennisketens*:

- van voortgezet onderwijs met hogeschool als het gaat om de oorspronkelijke kerntaak van het hbo;
- van hogeschool met bedrijven of instellingen als het gaat om een goede voorbereiding op de beroepsuitoefening, een passend aanbod in het leven lang leren en het daadwerkelijk vertalen van kennis in concreet toepasbare diensten en producten.

Dit schetst het ontwikkelingsperspectief passend bij het zich wijzigende beeld van (weliswaar hoge)school naar veelzijdige kennisinstelling. Een kennisinstelling die zich met inachtneming van de eigen, onvervreembare pedagogische taakstelling, beweegt in de dynamiek van de regionaal sociaal-economische en culturele ontwikkeling. Het zijn bij uitstek instellingen die zich ook kunnen profileren in internationale ontwikkelingen. Zij bevinden zich in een sterkere positie ten opzichte van buitenlandse aanbieders. Daarnaast zijn zij aantrekkelijker voor buitenlandse studenten die later belangrijke handelspartners van ons land kunnen worden, of kunnen bijdragen aan intensievere culturele relaties.

De dragende partijen van dit convenant onderschrijven dit ontwikkelingsperspectief. Zij willen zich sterk maken voor de opbouw van een sterke branche, waarin de instellingen elkaar ook in gezonde concurrentie versterken. Werkgevers - en werknemersorganisaties zijn niet alleen cao partijen; zij hebben in hun relaties naar overheid en maatschappij een gemeenschappelijke rol.

III. De menselijke factor

Meer studenten met verschillende onderwijsvragen, andere onderwijsvormen, internationale en nationale concurrentie, de noodzaak van een toenemende kenniscirculatie in de regio: veel redenen tot versnelling van verandering in onderwijs en organisatie. Invulling van de nieuwe taken naast de huidige, maakt een integrale vernieuwing van de hogescholen als onderwijsinstellingen en arbeidsorganisaties nodig. Deze vernieuwingen zijn ondenkbaar zonder de actieve betrokkenheid en inzet van het gehele personeel. De sociale partners willen samen zorgdragen voor kwalitatief sterke arbeidsorganisaties, waarin de ontwikkeling van organisatie en medewerker centraal staat. Professionele medewerkers maken van de hogeschool in professionele samenwerking de moderne kennisonderneming.

Hogescholen zullen investeren in een verbetering van het werkklimaat. Gestreefd wordt naar een werkomgeving, waarin zowel jongere als oudere professionals door onderwijs, onderzoek en advies op evenwichtige wijze aan de ontwikkeling van hun competenties kunnen werken. Centraal daarbij staat de balans tussen de eisen die vanuit de organisatie worden gesteld en de mogelijkheden van de werknemer om eigen loopbaan, werktijd en functie-inhoud in te vullen en te plannen. De eigen verantwoordelijkheid op alle niveaus zal worden gestimuleerd en verder geprofessionaliseerd.

Docenten moeten meer de rol krijgen van veelzijdige professionals. In hun werk staat deskundigheid en het onderhoud daarvan voorop. De taak van zulke professionals is gevarieerd. Zij werken in teams die veel ruimte krijgen om hun werk naar eigen inzicht in te richten. Voorop staat professionele autonomie en het afleggen van verantwoording over de resultaten.

Een goed en adequaat opgeleide werknemer versterkt zijn arbeidsmarktpositie en daarmee zijn werkzekerheid en verdien capaciteit. Het beleid ter zake van scholing en employability wordt verder verdiept en geïntensiveerd. Dit versterkt de concurrentiepositie van de instelling en verbetert de blijvende inzetbaarheid van de werknemer in brede zin. Employability is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van werknemers en werkgevers. De werkgever investeert in kennis en vaardigheden van de werknemers ongeacht leeftijd en functieniveau. De werknemer heeft een actieve houding voor het op peil houden van zijn competenties en werkt daarmee aan blijvende inzetbaarheid.

Daarnaast zijn van belang:

- een actief arbeidsmarktbeleid gericht op instroom en uitstroom;
- een gerichte aanpak van thema's als werkdruk, vergrijzing en ontgroening;
- brede invulling van combinaties van leren en werken;
- intensieve toepassing van ict in onderwijs en organisatie;
- nieuwe arbeidspatronen.

Invulling en verdere uitbreiding van lectoraten en kenniskringen leiden tot verdere professionalisering van de onderwijsorganisaties. De arbeidsorganisatie zal meer ingericht worden op de uitwisseling met het bedrijfsleven, op het doen van onderzoek en op ontwikkelingen in het onderwijsstelsel. Functiedifferentiatie en maatwerk in de arbeidsvoorwaarden zijn hiervoor mede nodig.

Bij deze professionele arbeidsverhoudingen passen concurrerende arbeidsvoorwaarden. Primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden zullen een marktconform pakket vormen, waarmee het hbo de concurrentie op de arbeidsmarkt optimaal kan invullen.

IV De agenda

De sociale partners in het hbo zijn het eens over de hoofdlijnen van het noodzakelijke ontwikkelingsperspectief van het hbo. Dit perspectief hangt ten nauwste samen met de ontwikkeling van de Nederlandse kenniseconomie en de onderwijsvraag van (toekomstige) studenten. Ook gaat het om kennisvragen die regionale bedrijven en instellingen stellen aan de hogeschool als kenniscentrum. Hierbij is het noodzaak medewerkers van hogescholen een interessant perspectief te geven ten aanzien van zowel inhoud van taken en functies, als arbeidsvoorwaarden en arbeidsverhoudingen.

Tegen die achtergrond hebben de sociale partners overeenstemming over de agenda voor de komende periode.

- Leidend is de ontwikkeling van (hoge)school naar een in de regio gewortelde kennisinstelling. Een hogeschool die studenten opleidt voor een bachelor- en een mastergraad. Een hogeschool die opleidingen aanbiedt die aansluiten bij vragen passend in de wens tot een leven lang leren en derhalve nieuwe doelgroepen aantrekt. Een hogeschool die in samenwerking met het voorbereidend onderwijs betere voorwaarden schept voor een soepele overgang naar het hbo en die in regionale netwerken een belangrijke bijdrage levert aan de circulatie van kennis tussen hogeschool en bedrijven of instellingen.
- Het beleid gericht op de versterking van de kolom beroepsonderwijs moet worden geïntensiveerd. Eendrachtig hebben kabinet, sociale partners en betrokken onderwijsbranche-organisaties de afgelopen periode de handen ineengeslagen. Speerpunten zijn geformuleerd en de eerste tranche aan structurele middelen is beschikbaar gesteld. Het beleid van betrokken partijen en de inspanningen van vmbo-scholen, roc's en hogescholen moeten worden geïntensiveerd. Voorstellen voor de uitbouw van dit beleid zijn in voorbereiding. Deze behoeven een uitbreiding van financiële randvoorwaarden in de vorm van een tweede en derde tranche die het kabinet in de komende periode beschikbaar zou moeten stellen.
- Noodzakelijk voor de verdere ontwikkeling van de hogeschool is de uitbouw van de Ontwerp & Ontwikkeelfunctie. Deze functie kent twee dimensies. De eerste richt zich op het huidige primaire proces, de opleidingen, en heeft ten doel de kwaliteit van het onderwijs voortdurend te verbeteren en aan actuele ontwikkelingen aan te passen. Deze dimensie heeft overigens ook ten doel blijvende competentie-ontwikkeling van medewerkers, onder meer gericht op de vertaling van ontwikkelingen in het arbeidsproces naar de opleidingen. De tweede dimensie van Ontwerp & Ontwikkeling is extern gericht. Deze richt zich op de uitbouw van de functie van een hogeschool als regionale kennisinstelling. Het gaat hierbij om dienstverlening en/of toepassingsgericht onderzoek met en ten behoeve van bedrijven en instellingen. Hierdoor kan de in Nederland klassieke kloof tussen kennisinstellingen en bedrijven (en in het bijzonder het MKB) en instellingen worden overbrugd.
- In het verlengde hiervan is verdere uitbouw van lectoraten en kenniskringen noodzakelijk. Deze vormen belangrijke kristallisatiepunten voor vernieuwing, en vorming van herkenbare aanspreekpunten voor bedrijven en instellingen. Ook bieden zij bredere perspectieven voor loopbaanontwikkeling in het hbo. In de komende vier jaar

dient het mogelijk te worden toe te werken naar een verdubbeling van het aantal lectoraten en kenniskringen ten opzichte van het aantal dat thans is voorzien.

- Van grote betekenis is de professionalisering van de staf. Dit heeft betrekking op de professionals die direct betrokken zijn bij het primaire proces van de hogeschool. Evenzeer is dit van belang voor de vele in de procesketen onmisbare functies, of het nu gaat om de lector, de docent, de systeembeheerder, de medewerker studentadministratie of de secretaresse. Allen worden aangesproken op een veranderende positie ten opzichte van de klant, of het nu om studenten gaat of om bedrijven en instellingen. Dit alles vergt moderne arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden die het aantrekkelijk maken in het hbo te (blijven) werken. Dit vergt dus ook een kabinetsbeleid dat hogescholen bij het toekennen van arbeidsvoorwaardenruimte op een gelijke wijze behandelt als het overige onderwijs.
- Uit het gemeenschappelijk memorandum van ministerie van OCenW en HBO-raad blijkt dat er nog steeds sprake is van een daling van de prijs die de overheid voor een hbo-student betaalt. Dit ondanks de budgettaire verruiming die de afgelopen jaren voor de hogescholen heeft plaatsgevonden. Een en ander laat zich vertalen in een tekort ten opzichte van 1996 van 86 miljoen Euro in 2002 en 136 miljoen Euro in 2005. De sociale partners zijn van mening dat het budget dat de overheid voor het hbo beschikbaar stelt gebaseerd moet zijn op een vaste prijs per student. Daarnaast moet het budget uitgaan van de feitelijke door de hogeschool geleverde prestaties.
- De sociale partners in het hbo zijn overeengekomen de ontwikkelingen in de sector nauwgezet te volgen. Zij voeren overleg over de gevolgen van deze ontwikkelingen op het gebied van arbeidsvoorwaarden en arbeidsverhoudingen, gegeven de publieke functie van de hogescholen in onze kenniseconomie. Het branche-overleg zal over eigen middelen beschikken waaruit gewenste ontwikkelingen kunnen worden gestimuleerd en nieuw beleid kan worden ontwikkeld. Het brancheoverleg is voor sociale partners het platform waar de mogelijkheden van en voor de sector worden verkend.

De sociale partners in het hbo hebben, blijkens dit convenant, overeenstemming bereikt over de agenda voor de komende jaren. Zij realiseren zich dat financiële beperkingen van grote invloed zijn op het tempo waarin deze agenda kan worden gerealiseerd. Zij zullen gemeenschappelijk en ieder afzonderlijk een dringend beroep doen op het kabinet om de voorwaarden te scheppen die verwezenlijking van de ambitie mogelijk maakt.

Aldus overeengekomen en opgemaakt te Den Haag op 25 april 2002,

Voor Akkoord
HBO-raad

prof. dr. F. Leijnse

CMHF

drs. J.H. de Lange

Algemene Onderwijsbond (AOB)

W.T.G. Dresscher

Onderwijsbond CNV

J. Duijnhouwer

ABVAKABO FNV

A.W.L.J. Lammeretz